ÇINARALTI

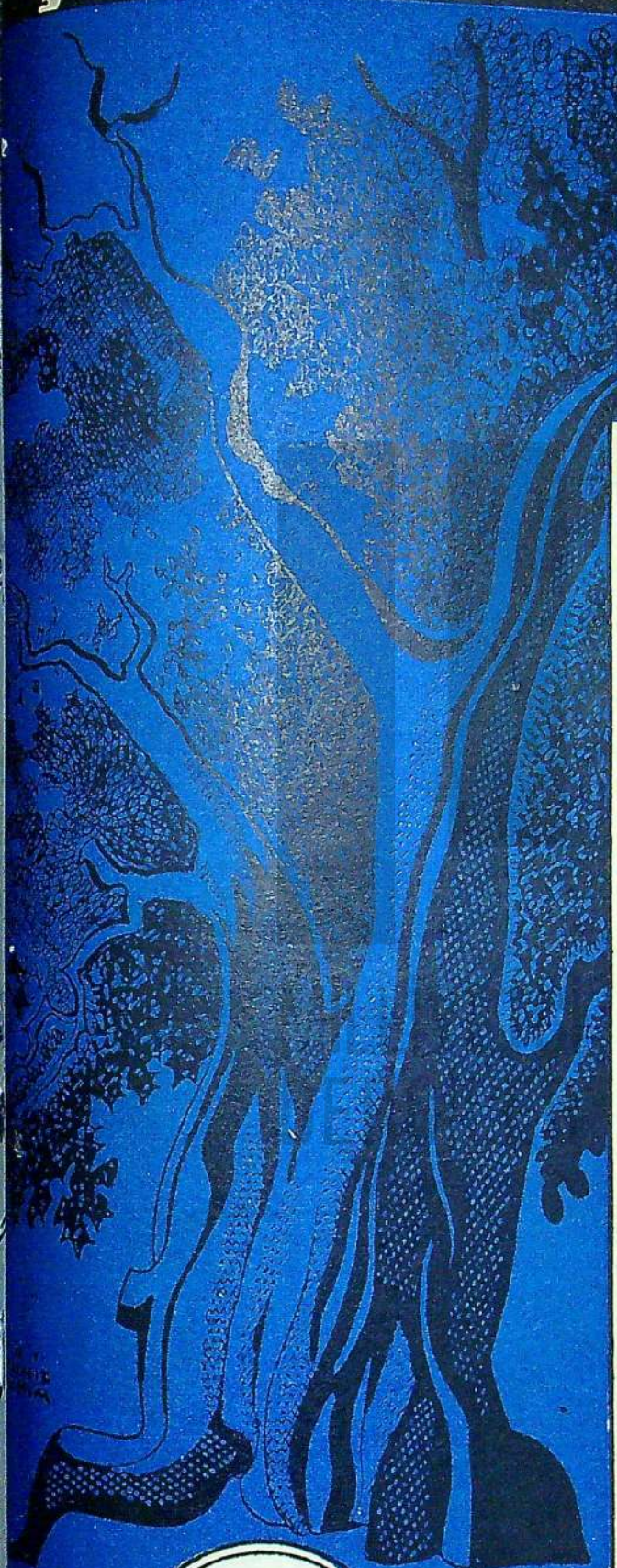

BU SAYIDA :

İSTANBUL ERKEK LİSESİNDEN GEÇERKEN...
Yazan: Orhan Seyfi Orhon

PEMBE KİTAP
Konuşan: S. G.

AĞAÇ KASİDESİ
Şairi: Halil Nihat Boztepe

İNGİLİZ MİLLETİ NİÇİN YÜKSELDİ?
Yazan: Dr. Mustafa Hakkı Akansel

VEZİN ve KAFİYE
Yazan :
Mithat Cemal Kuntay

TARİH ve BİZ
Yazan :
M. Nermi

GENE SESLERİ DUYULMAĞA BAŞLADI!
Yazan: O. S. O.

CYRANO'nun AŞKI
Yazan :
Selâmi İzzet Sedes

KARTAL İLE YILAN
Yazan :
Enver Behnan Şapolyo

LİSE KÜLTÜRÜ
Yazan :
Necmeddin Sadak

Millî Şefimizin yüksek hitabeleri — Maarif Vekilimizin güzel bir nutku

Sayı : 96
Kuruş : 15

HAFTALIK
FİKİR VE SANAT

YENİ ÇIKTI

ORHAN SEYFİ ORHON

Kulaktan kulağa

Fiatı 50 kuruş

Yaylâ türküsü

Şairi :

HALİDE NUSRET ZORLUTUNA

Fiatı: 50 kuruş

Basıldığı yer:
Cumhuriyet Matbaası — İstanbul
Sahibi ve Neşriyat Müdürü:
Orhan Seyfi Orhon

misafir gelince

SODALI LİKÖR
İKRAM EDİNİZ

Hüseyin Namık Orkun

TÜRK EFSANELERİ

ÇINARALTI YAYINI

Fiatı 50 kuruş

UMUMİ SATIŞ YERİ :
İSTANBUL-ANKARA CADDESİ
ÇINARALTI İDAREHANESİ Nº 47

7 Ağustos

Deniz mevsimi başlıyor. Plâjda, güneş banyosundan sonra denize girmek, neşeyle dans etmek, ve rahat bir uyku uyumak için bir

Millî Piyango

bileti almalısınız. Bir mevsimin bütün sevinci bu biletlerin içindedir.

Millî Şefimizin yüksek hitabesi

«Hakikat şudur ki elli altmış senedenberi iyi bir orta öğretim kuramamış olduğumuzun zararını, memleketin bütün hayatında ve idaresinde daima çekmişizdir.»

«Hayatta muvaffak olmanın esaslı vasıtası şüphesiz ki karakter ve ahlâk sağlamlığıdır. Ancak bu kuvvetli karakter, öğretimi sağlam adamlar arasında bulunursa cemiyet için faydası vardır.»

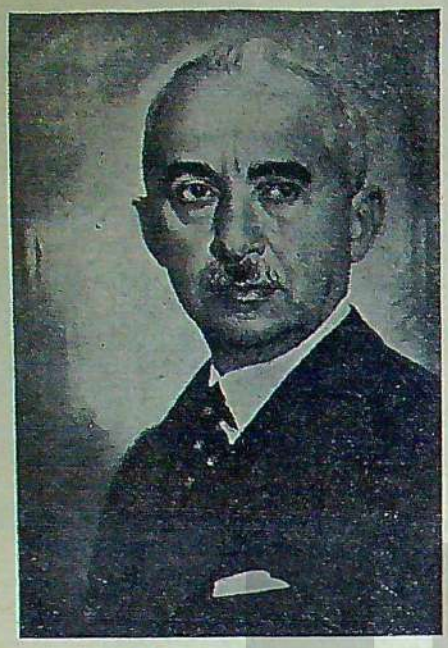

Cümhurreisimiz Millî Şef İsmet İnönü

İKTİBASLAR :

Maarif hayatımızın temeli : Lise kültürü

Yazan: Necmeddin SADAK

Orta öğretim işlerini konuşmak için Ankaraya gelen lise müdürleri toplantısında Millî Şefin söylediklerini dinleyenler veya okuyanlar bu memlekette kültür geriliğinin başlıca sebeplerile karşı karşıya gelmişlerdir. Türkiyede en yüksek ilim şubelerinden, en sade sanılan idare ve teknik işlere kadar her alanda duyulan eksiklik lise öğretiminin yokluğudur. «Lise öğretiminin memleket kültüründeki büyük ve temel tesiri, yetecek derecede kavranmamıştır» diye söze başlıyan İsmet İnönü, büyük bir derdi, yirmi yıldır devlet ve memleket işlerini en yakından, en derin tanıyan bir Devlet Reisinin kullanabileceği en açık dille anlatmış oluyor. Gene Millî Şef: «Elli, altmış senedenberi iyi bir orta öğretim kuramamış olduğumuzun zararlarını memleketin bütün hayatında ve idaresinde daima çekmişizdir.» demekle büyük bir yaraya parmağını basmış oluyor. Dahası var. Aziz Cumhurreisinin ağzından şu acı sözleri dinliyoruz: «Bir memleket kültürsüz adamlarının elinde kala kala öyle sapık ve sakat bir anlayışa düşüyor ki öğretim ve kültür denilen şey olsa da olmasa da, hayatta bir tesiri yoktur kanaati kolaylıkla hasıl oluyor.... Birçok dertlerin ve felâketlerin her biri için ayrı ayrı sebepler aranıyor. Asıl büyük sebep, gizli olarak her köşede işleyen sebep, yani bilmemezlik ve esaslı bir öğretimin yerleşmemiş olması sebebi gözden kaçıyor...» Millet işlerinde saçını ağartmış, ordu, hükûmet ve devlet başında devrin en büyük tecrübelerini geçirmiş, binbir zorluk ve yoksunluk içinde didinmiş bir Şefin ağzından çıkan bu sözlerde sadece bilgi ve duygunun değeri değil, uzun görgünün, çetin denemelerin düşündürücü, inandırıcı kudreti var.

Gerçekten bu memlekette uzun zamanlar lise öğretimine ehemmiyet verilmemiştir. Her iş ve ihtisasta o şubeye ilişkin idare ve teknik bilgileri yeter sanılmıştır. Geniş bir kültür olmadıkça, her hangi bir şubede tam ehliyet ve liyakat olamıyacağı anlaşılmamıştır. Kültür denildiği zaman dünya ve millet ölçüsünde tarih, coğrafya, edebiyat ile birlikte felsefe, matematik ve tabiat ilimleri, bilgileri anlaşılmak gerektir. Bir lise öğretimi içinde uzun yıllar kafasına bu bilgileri en esaslı şekilde yerleştirmemiş gençlerin, her hangi bir işte, idarede, siyasette, yüksek ilim ve teknikte başarı göstermelerine imkân yoktur. Bizde yerleşen yanlış düşünce, hayatta bazen felsefe ve edebiyat kültürünün, bazen de tabiat ilimlerile riyaziye bilgilerinin fazla yahut lüzumsuz oluşudur. Halbuki gençliğinde bu iki taraflı eğitimi görmemiş insanların, her hangi işin başında bulunurlarsa bulunsunlar, türlü meseleleri görüş, kavrayış ve çözüşteki sadelik ve yanlışlıkları her zaman göze çarpmaktadır. Hem felsefe ve edebiyatı, hem matematik ve müspet ilimleri tam öğreten liseler olmadıkça, Üniversite temelsiz bir yapıya benzer. Felsefe kültürü almamış gençlerin Fen Fakültesinde, tabiat ilimleri bilgisi tam olmıyanların Edebiyat Fakültesinde nasıl güç anlayışlı olduklarını Üniversitede profesörlük etmiş olanlar pek iyi bilirler.

Bugünkü gençlerin bir özrü var: Dil ve kitap buhranı. Öğretmenle öğrenici, kitapla okuyanı arasında bir ayrılık baş gösterdi. Yabancı bir dili çok iyi bilmeyen gençlerin kültür seviyelerini, yalnız ellerindeki çok sayılı kitaplarla genişletmeleri mümkün değildir. Fakat bu devre geçicidir ve çok kısa sürecektir. Maarif Vekâletinin k yayını bu hızla devam ederse yabancı lere pek az ihtiyaç kalacaktır.

Eski devirlerde çok kapıldıkları bir ; lışlık da liseyi kendi kendine yeter bir retim sanmaktır. Liseyi bitirenlerin, da yüksek ve tamamlayıcı bir öğretim gö dikçe hayatta büyük işler görmeleri güç Galatasarayın bazılarınca kötü gözle gö mesine sebep, öğretimin kıt olduğu devirle de, tam lise kültürü veren bu tek mekt başlı başına yeten bir kurul sanılarak dan çıkanların hemen hayata ve işe atılı ları olmuştur.

Lise öğretiminin memleket hesabına verimli olması için gerekli bir âmil de mekteplerin yalnız şehirli ve varlıklı çoc lara değil, en çalışkan ve liyakatli mem ket çocuklarına açık olmasıdır. Cumhur devrinde başlıyan bu yoldaki devrimin gide daha ileri götürüleceğine güveniyor

Yurdun ilerlemesinde en gerekli i sırasile görmekte ve bir meselenin ehem yetine karar verince onun üzerinde du makta büyük isabeti olan Millî Şef, bir yıldır bütün ilgi ve emeğini Maarif işle biriktirmiş bulunuyor. Her uğraştığı m dâvası gibi Maarif meselesinde de görüşle tetkikleri ve bilgileri duru ve tereddüt dür. Lise müdürlerine söylediği sözle her zaman ve her yerde kültür haya destek olacak, değişmez ve eskimez düstu var. Hiç gölge kaldırmayan duygu ve bi leri, temelli görüşlere dayandığı için h duraksamıyan kararları, yirmi yıldır İs İnönüne, her başladığı işi — başlangıçta r kadar güç görünse de — başarmak kud tini veriyor. Bunun içindir ki dünya kıy meti ortasında, Türk milletini kült yükseltmek dâvasını ele almış olması, devirde en baş mesele diye öne sürülen, kat en olağan iş diye hep geriye bırak Maarif meselesinin, demiryolları gibi, gü müzle göreceğimiz bir sonuca varaca delildir. Millî Şefin lise müdürlerine: « lere, memleketin büyük işlerini üzerine a mış yakın arkadaşlarım gözile bakıyor demesi sadece büyük bir adamın ilt değil, bu işlere ne derece ehemmiyet diğinin işaretidir.

Necmeddin SADA

— Akşam'dan —

ÇINARALTI

Dilde, fikirde, işde birlik

Sayı: 96 — 24 Temmuz 1943 Cumartesi

İdare Evi : İstanbul, Ankara caddesi, Çınaraltı Yayınevi. No. 47

TÜRKÇÜ FİKİR ve SANAT MECMUASI

Telefon : 22129 — Fiatı: 15 Krs. — Cilt : 4

İstanbul Erkek Lisesinden geçerken...

Yazan : **Orhan Seyfi ORHON**

Geçen gün İstanbul erkek lisesinin önünden geçiyordum. Mektebin bahçesi askerî kamp olmuş. Kapıda nöbet bekliyen süngülü bir askere gözüm ilişti. Talebelerden biri. Fakat birdenbire tanıyamadım. Tüfeğini omuzunda sımsıkı tutmuş. Öyle sert bakıyor, öyle dimdik duruyordu ki, bunun 11 inci sınıftaki soluk, çelimsiz bir genç olduğuna kim hükmedebilir! Elbisesinden yüzündeki çizgilere varıncıya kadar her şey değişmişti. Bacakları gerilmiş, göğsü ileriye fırlamış, başı bir heykelin başı gibi hareketsiz ve mâna dolu. Koridorlarda gölgesini ürkek ürkek dolaştıran delikanlı bu muydu? Öbür yanda geniş adımlar atanları gördüm; cetlerinin sınırlardan sınırlara koşan adımlarını... Bir subayın emrinde kütle halinde bir manga geçti. Beri tarafta ağaçların altına uzanmış dinlenenler... Pencerenin kenarına oturmuş konuşanlar... Burası tam bir ordugâh manzarası almıştı. Daha dün, güç suallerin terlettiği alınlarla imtihanlarından yorgun çıkanlar, şimdi dinlenmiş, iradeli, sıhhatli duruyorlar. Birdenbire mesleklerine alışıvermişler.

Belliydi ki bu kutsal disiplini, bu askerlik tarzını, bu vekarı, bu itaati, bu sevgiyi kimseden öğrenmeğe ihtiyaçları yoktu. Büyük ve yiğit bir milletin çocukları oldukları için sonradan öğrenilmesi imkânsız denecek kadar güç bu hasletlerin kökleri gönüllerindeydi. Elbiselerine bir girişleri, silâhlarına bir sarılışları, bir itaat edişleri, bir nizama uyuşları, bir duruşları, bir bakışları, vardı ki... Bu, işte nadir milletlerin meziyetidir. Bunu yıllarca mekteplerde elde etmeğe imkân yok.

Gençler, sizin bu haliniz yok mu, hürriyetimizi asıl buna borçluyuz. Öğrendikleriniz, bütün o güzel ve faydalı şeylerin üzerinde bu duruyor. Bu varken biz korkmayız. Her güçlüğü yeneriz, her inkılâbı başarırız, her yeniliği tamamlarız. Bütün tehlikeler, nifaklar, fesatlar hiç tesirsiz üzerimizden geçer gider!

Orhan Seyfi ORHON

YENİ ABONE ŞARTLARI (37 den itibaren)
Yıllığı 750, altı aylığı 380, üç aylığı 200 kuruş.
Ecnebi memleketler için:
Yıllığı 1000, altı aylığı 500 kuruş

Sahip ve Neşriyat Müdürü :
Ornan Seyfi ORHON

İHTAR :
İdarehanemize gönderilen eserler neşredilsin edilmesin sahiplerine iade edilmez.

MİLLÎ KÜTÜPHANE ANKARA

YAZAN : DR. MUSTAFA HAKKI AKANSEL

İngiliz milleti niçin yükseldi?

— I —

Londra üniversitesi Profesörlerinden İ. Evansın konferansı münasebetile

İngiltereyi yükselten insan tipi

● ● ●

10 haziran 1943 tarihli (Akşam) gazetesinde, sayın Prof. Halide Edib Adıvar'ın: (Bir İngiliz profesörünün dedikleri) isimli değerli bir yazısı çıktı. Londra Üniversitesi profesörlerinden İ. Evans, İstanbulda verdiği bir konferansta; İngiliz ruhunu, İngiliz seciyesini anlatmış. Prof. Halide Edibin çok haklı olan fikrine göre, silâhlar değişir, yüz sene sonra başkaları icat olunur. Asıl mühim olan, ebedî, hiç değişmiyen kıymetlerdir, (ruh) dur. (İngilizler, millet olarak bakalarını temin eden, nesilden nesile geçen mânevi kıymetleri muhafaza ederler, fakat, şekilde taassup göstermezler.) Prof. Evansa göre, İngiliz seciyesinin hususiyetleri şunlardır: 1 — Mücerret fikirlerden ziyade ferde ehemmiyet vermek. 2 — Fikir namusu ve fikir cesareti. 3 — Kendi kendini aldatmamak. 4 — Uyuşma zihniyeti: Yani, katî bir fikre saplanıp kalmamak. Realiteyi göz önünde tutarak ahvale göre bir hal sureti bulmak. Hudutları sımsıkı çizilmiş bir program, bir akideye saplanıp kalmamak. 5 — İngilizlerin hiç değişmiyen bir vasfı: Ahlâk bahsinde hiç göz yummamak. 6 — Aleyhlerinde yazılan şeylere tahammül göstermek: Meselâ, meşhur İngiliz yazarlarından Dickens ile Thackerey, hep İngilizlerin kusurlarını yazmışlardır. Başka memlekette olsa, bu gibi yazarlar, İ. Evansa göre, idam olunurlarmış.

***

Prof. Evansın bu konferansı, bana, Fransız filozofu meşhur H. Taine'in, 1857 de yazdığı, İngiliz milleti hakkındaki bir ölmez şaheser olan tetkikini hatırlattı. H. Taine, (İngiliz edebiyatı tarihi) isimli pek maruf beş ciltlik bir eserin müellifidir. Taine kadar İngilizleri tetkik etmiş ve anlamış bir zat daha yoktur. Ve, bence, H. Taine, İngiliz ruhunu, Prof. İ. Evanstan daha iyi anlamış ve anlatmıştır. Taine'in bu yazısı, yükselmek isteyen her hangi bir millet için de ibretle ve dikkatle okunmağa değer. Onun için, size bu derin ruhî tetkiki aynen sunuyorum: (1)

(İngiliz hükûmetini, hürriyeti seven (liberal) bir asılzadeler (aristokrasi) hükûmeti yapan siyasî şartlar ve mânevi ve ahlâkî istidatlardır ki, bunlar, başka hiç bir diyarda bulunmaz. (Fetih) sayesinde, on birinci yüz yılda memlekete hâkim olan aristokrasi sınıfı, menfaat birliği, birlikte hareket etmek itiyadı, boyunduruk altına sokulmuş kavme mukavemet etmek zarureti ve yeni teşkilâtının intizamı dolayısile birleşik bir kütle teşkil etmişti. Fransadaki asılzadeler dağınık bir halde idiler. İngilterede ise toplu kaldılar. Fransada, kıral zayıftı ve kendini kuvvetlendirmek için halkın koruyucusu tavrını takındı. İngilterede ise kıral kuvvetli idi. Ona dayanabilmek için, baronlar, halkın koruyucusu tavrını takındılar. İngiliz baronları, muhtelif tarihlerde, gerek kendileri, gerek ise halk için mücadele ettiler ve çeşitli imtiyazlar kopardılar. Parlâmentoyu kurdular, kendileri ve millet için liberal rumlar elde ettiler. Bu işler ,on üçüncü yüz yılın sonunda bitirilmişti.

O devirde, Canterbury'nin bir piskoposu, Papaya şöyle diyordu (Bu memlekette bir âdet vardır Kırallığın bütün işlerinde, o işle gili olanlara danışılır).

(Yaşamak ve devam etmek iste bir aristokrasi için, birleşik ve dalı olmak da yetmez. Bunlar başka, halkın haset duygusunun önü almak için, halka karışması kanca fakir düşmemek, dejenere mamak için de, halk arasından yeşen seçkin yaratıkları, güzide insanları da kendi arasına alması lâzımdı.

İlâvem: İngiliz asılzade sınıfının bu hareket tarzı ne kadar akıllıca doğrudur: Alman filozof - kimyager meşhur Oswaldın (Büyük Adam) isimli eserinde ispat ettiği gibi, yük adamlar, çok zaman fakir ve halli ailelerden çıkar. Sebebi de, gibi ailelerin zevk ü safa, hastalar, tembellik gibi sebeplerle kudlerini israf etmeyip çocuklarına rakmalarıdır. Gene bu dergide evvce çıkmış olan (Doğum piyangosu) isimli yazımda, seçkin yaratıkl sınıf farkına bakmadan, en umuldık ailelerden çıkabilecğini yaztım.

(1) «Essais de Critique et d'Histoire» 17 nci basılış, sayfa: 281 - 289.

(Daha on dördüncü yüz yıldan itiıen, vilâyetlerin mebusu olan şöılyeler, parlâmentoda, kasabaların ıusu olan burjuvalarla diz dize ıuyorlardı. Fransada ise, küçük asılzadeleri, büyük kibarlarla bir ıyorlar ve burjuvaları kendi başıı bırakıyorlardı. Bu suretle, arade bir uçurum hasıl oluyordu. ından başka İngilterede, kibar takaya mensup insanlar tekrar halk asına karışıyordu, halk arasından n mümtaz insanlar da kibar takaya alınıyordu. Bu suretle, bu iki ıf arasında ayrılık, gayrılık olmurdu. Zengin bir burjuva şövalye ıiliyor, bir dükün torunu ise, ye., daha yeni asılzade yapılmış olan burjuvaya terkediyordu. Dükzları avam kamarası âzaları ile evyorlardı. Lincoln'lu bir tacir asılde yapılıyor ve parlâmentoda, kıı yeğeni olan eski asılzadelerle nı sırada oturabiliyordu. Büyük zadeler, oğullarının tekrar geri ebileceği burjuva tabakasına hor ımıyor, (Yeoman) burjuva da, uklarının bir gün girebileceği asıle sınıfından nefret etmiyordu.

Yüksek, kibar tabaka, bu suretle madan halkla temasta kalıyor, k arasında dost ediniyor ve keniyi halefler yetiştiriyordu. Aynı nanda, halkta, gurur ve haysiyet kirlerile dolu itiyatlar, hürriyet ve dâl fikri, liberal kurumların aş., hükûmeti kontrol etmek ve devişlerine karışmak ihtiyacını uyanyordu. Bu suretle, arıstokrasi sıkendinin yerini tutmağa, kazalan hakları müdafaa etmeğe ve ında, hürriyeti yeniden fethete muktedir, aristokratik (kibar, kin) bir milletin vücuda gelmesiyardım ediyordu.

On beşinci yüz yılın sonunda, iki harbi, medeniyetin terakkisi ve lzadelik vergisinin kaldırılmasile ber, derebeylik örf ve âdetleri kaldırıldı. Büyük asılzade tabada kalmadı. Bu sınıfın yeri boş ı sanıldı. Fakat, hakikat bu şekildeğildi. Görünürde, Tudor sülâle. mutlak surette hâkim idi. Fakat, istibdadın hudutları vardı. Bu süe büyük asılzadeleri imha etti, lâmentoyu tezlil etti. Fakat, sekii Henry, halkın rızasını almadan bir vergi koymak isteyince, halk isyan etti. O zaman, kıral, bu vergiden vazgeçmeğe mecbur kaldı ve kanunu çiğnediğinden ötürü, alenen özür diledi. Halk tarafından o kadar sevilen ve o kadar vaziyete hâkim olan kıraliçe Elizabet, kırk üç senelik muvaffakıyetlerle dolu bir saltanattan sonra, halkın imtiyazlarını baltalamak isteyince, tehditkâr bir vaziyet alan millet ile kızgın parlâmentonun bir vücut gibi kendi aleyhine dikildiğini gördü ve milleti, devlet işlerinde gösterdiği gayretinden ve parlâmentoyu da ikazından dolayı tebrik ederek, kanunu geri aldı.

Yüz yirmi sene süren bir sulh milletin orta tabakasını zenginleştirmiş, nurlandırmış, üretmişti. Bu tabaka kuvvetlenmişti. Kuvvetle beraber, azim ve irade dahi gelmişti. Ve daha o vakıtler bile, vaktile baronların Plantagenet sülâlesile mücadele ettiği gibi, orta tabakanın da Stuart sülâlesile müçadele edebileceği seziliyordu.

O halde, İngilterede liberal bir idarenin kurulmasına sebep olan şartlar her yerde bulunan şartlar değildir. Bunlar, yalnız İngiltere diyarına mahsustur. Her millette bulunmaz. Bu şartlar, ancak bu millet için birleşmişlerdir. (Fetih), kudretli bir asılzadeler sınıfı ve kudretli bir kıral vücuda getirmek suretile, mukavemete muktedir bir demokratik aristokrasi sınıfının ve hürriyet ve serbestiye muktedir aristokratik bir milletin meydana gelmesine sebep oldu. (Fetih), yakın neticeleri itibarile, aynı zamanda, büyük şartı kazanan Baronlar Birliğini doğurdu. (Fetih), uzak neticeleri itibarile de, cesur ve gözü pek burjuva ve kır asılzadeleri tabakalarını doğurmuş ve bunlar Straffordun başını kesmişler ve kıral Şarla isyan etmişlerdi. Sekiz asır sonra bile, hâlâ bugün, hürriyetin devamını temin eden kurumları ve itiyatları canlı tutan gene (fetih) dir. (İlâvem: Fetihten maksat, İngilterenin, dışardan gelen bir kavim tarafından zaptıdır).

(Sonu gelecek sayıda)

Dr. Mustafa Hakkı Akansel

Yeni eserler:

Kulaktan kulağa

«Orhan Seyfi Orhonun ince, alaycı, nükteli, müstehzi yazıları, hicivleri, tenkidleri (Kulaktan Kulağa) isimli bir cilt halinde «Çınaraltı yayını» nın 5 inci kitabı olarak intişar etti. Bu kitaptan aşağıdaki yazıyı iktibas ediyoruz:

●

Yirmi sene evvel

Orhan Seyfi ORHON

Yirmi, yirmi beş sene evvelki kitapları karıştırıyorum. Fikir, sanat ve siyasette otoritelerin hükümleri gözümün önünden geçiyor. Ama, ne geçiş bilseniz! Tıpkı bir karnaval alayı!.

Kiminin başında koca bir kavuk, kiminin sırtında uzun bir cüppe, kiminin elinde köhne bir asâ, hattâ kimi aptal, kimi uşak...

Bir devlet adamı siyasetten bahsediyor:

— Biz anasırı Osmaniyeden hiç birinin diğerine tercihine müsaade etmiyeceğiz!.

Bir vatanperver muharrir bağırıyor :

— Türk kelimesinin vavla yazılması sinirime dokunuyor!..

Bir Darülfünun müderrisi haykırıyor:

— Türk dili de ne demek oluyor? Varsa da lisanı Osmanî, yoksa da lisanı Osmanî..

Bir içtimaiyatçı anlatıyor :

— Hiç kimsenin el sürmiyeceği iki müessesei milliyemiz vardır: Hilâfet ve saltanat!

Bir gazeteci konuşuyor:

— Eyvah, şu yeni lisan taraftarları dilimizin fesahat ve belâgatini mahvediyorlar!..

Bir şaire söylüyor:

— Hece vezni hiç bir zaman bir milletin zevki edebisine tercüman olamaz!..

Bir kumandan Harbi Umumîde gürlüyor:

— Türk münevverleri, gelin, görün, Suriyeyi imar ediyoruz!.

***

Aman Yarabbi, bir tanesi doğru düşünse, doğru görse, doğru söylese!

Bunca âlim, şair, muharrir, mütefekkir gaflette, cehalette, dalâlette elele vererek bu kadar yıldanberi bizi nasıl yokedememişler, nasıl şu yer yüzünden silip süpürememişler, nasıl varız? Nasıl yaşıyoruz? Meğerse bu millette ne ulu bir yaşamak kudreti, ne bitmez tükenmez bir hayat kaynağı varmış!..

Orhan Seyfi ORHON

Tarih ve Biz

Yazan : **M. Nermi**

Tanınmış devlet adamlarının söylevlerini dinlerken veya okurken, temel değiştiren hâdiselerin tahlillerini yapanların yazılarını incelerken sık sık tarih sözü ile karşılaşırız. Onlar bize tarih karşısındaki mesuliyetlerinden, tarihin vereceği hükümlerden bahsederler. Devlet adamının yer yüzündeki faaliyetlerini kontrol eden, iyi veya kötü bulan Tanrı gibi büyük ve görünmez bir kudret vardır : Tarih. Devlet adamı başta olmak üzere herkes bu kudretin önüne açık alınla, temiz yürekle çıkmak ister. Tarihin çatık ve gücenik yüzü «en kudretli» için bile ölümden daha korkunçtur. Biz, buna o kadar inanmışızdır ki, onun nereden geldiğini, nasıl doğduğunu, bugüne değin, belki istediğimiz gibi araştırmamışızdır, bile. İnsanlar, tarihin hükümlerinden niçin bu kadar ürküyorlar? Görünmeyen tarih; hükümlerini nasıl veriyor? Beklemediğimiz bir zamanda da sinirlerimizin gerginliğini gevşeten bir ses duyuyoruz: «— Bizim, tarihe vereceğimiz hiç bir kirli hesabımız yoktur.» O vakıt içimiz serinliyor ve ağır bir yükten kurtulmuş gibi oluyoruz. Bu gönül ferahlığı bize nasıl geliyor?

Siz de pek iyi düşünebilirsiniz ki: Herkes, tarihin verdiği ve vereceği hükümleri bütün inceliklerile değerlendirecek ve tartacak kadar tarihçi olamaz. Üstelik böyle bütün bir devlet ve cemiyet varlığını temelinden ilgilendiren katî ve yüksek kararları vermek bir tarihçi için bile ne kadar çetin ve yorucu bir iştir. Fakat gene dikkat etmişsinizdir, biz tarihin hükümlerinden bahsederken hakiki tarihin genişliğine yayılmak lüzumunu duymamaktayız. Hüküm ve karar veren tarihle bizim bildiğimiz tarih arasında acaba ne gibi münasebetler vardır? İlk bakışta her ikisi de biribirinin aynıdır, adları da birdir. Bugün olan ve bitenleri o zaptediyor, gene o bugünü yarına kavuşturacaktır. Yarın, bizi tarihin yardımı ile tanımış olacaktır. Bizim en yakın dünden bile edindiğimiz bilgiler ne kadar eksik ve sislidir. İlk dünya savaşının nasıl ve ne gibi sebeplerle başladığını — bütün sarsıntılarını yaşadığımız halde — bugün bile pürüzsüz bilmiyoruz. Yarın da başka türlü olmıyacaktır. Çünkü vesikaların ışığı hiç bir zaman bütün karanlığı yenecek kadar bol ve kudretli olmamıştır. En ufak bir hâdiseyi, yaşayışın bütün mantığı ile, belirtmek, dile getirmek dar bir ömre sığmıyacak kadar geniş bir iştir. Gerçekliği seven her tarihçi de bunu pek iyi bilir. O halde bizim faaliyetlerimizi iyi veya kötü bulan tarih mefhumuna başka bir mâna vermemiz lâzımdır. Bu mefhumun şimdiki mânasını alıncaya değin geçirdiği uzun gelişimin izlerini, biz, Delphi'ye kadar uzanmış görebiliriz. Hesiod, Homer (İlyada 2, 93), Virgil, Ovid bile, başka sözlerle, bundan bahsetmişlerdir. Machiavelli, bize topluluk hayatının iyi ve kötüsünü (... tal che per occulta virtû e, prevegga il suo male et il suo bene.) gösteren «gizli kudret ve kabiliyet» i daha açık anlatabilmiştir. Çok geniş bir inceleme konusu olan «Tarih mesuliyeti» konusunu burada kısaca gözden geçirmek bile mümkün değildir. Onun için biz burada en yakın çağların telâkkilerini yalnız ana çizgilerile belirtmeğe çalışacağız.

Biz tarih mesuliyeti fikrini, ufak tefek istisnaları bir tarafa bırakarak, kendi başına bir cemiyet hâdisesi gibi düşünmeliyiz. Din çağlarında, başka bir sözle, bütün yaşayış nizamının yalnız din bakımından ayarlandığı zamanlarda «Tarih mesuliyeti» fikri yoktur. Tanrı, zaten, iyi ve kötüyü göstermiştir. İyinin karşılığı sevap, kötünün karşılığı da günahtır. Bütün mesuliyetlerin son makamı Tanrıdır. Her günahtan kaçan, gusülünü, istibrasını bile unutmıyan insan, artık «velilik» mertebesine kavuşmuştur. Böyle bir insanın bütün hareketleri her türlü tenkidin dışında kaldığı için «Tarihin hükümleri» ister istemez konusuz kalmaktadır. Büyük üslûplu din devletlerinde, veya dinle kaynaşan devletlerde de durum başka türlü değildir. Devlet başkanı (halife, sultan, kıral) Tanrının yardımı ile, hattâ iradesi ile hüküm sürmektedir. O, yalnız, kendisine bu vazifeyi verene, Tanrıya karşı mesuldür. Onlar, aşağı yukarı, Tanrının yer yüzündeki vekilleridir. İnsanlık tarihi, onları nasıl muhakeme edebilir? Onlar, Tanrısal ve değişmez hikmetlere göre ülkelerini idare ettikleri için, yer yüzünü cennetin ferahlık veren ilk hazırlık yeri haline getirmiş sayılırlar. İnsanları diri diri ateşe gömmek, mal çektirmek, deri yüzdürmek, aşık kırdırmak, v. s... bu kutsal vazife karşısında ne kadar önemsiz şeylerdir.

Tarih mesuliyeti fikri din ve dinden kuvvet alan istibdat devletlerinin çökmeğe başlaması ile doğmuştur, diyebilirlz. Fakat insan cemiyeti, mahiyeti ne olursa olsun, her vakıt, iyi ve kötü için değişmez ve tarafsız yüksek bir mahkeme düşünmek ihtiyacını duymuştur. Bu duygu, belki de, «Hak telâkkisi» nin en diri kaynaklarından biridir. Biz burada bahtını cemiyete bağlamış insanın birçok hasretlerini de bulabiliriz. Tarih; olmuş, bitmiş bir cemiyetler ve cemiyetlerarası hâdisesi değildir. Her gün, tarih gelişiminin mini mini bir konağı sayılabilir. Devlet adamı bu büyük gelişimin görünen kahramanlarından biridir ve onu güden kuvvetler ve durumlar, dünden çok başkadır. O halde bu mesuliyet nerden geliyor? Tarih önceden hükümler, nizam koymamıştır, ki bunun dışına çıkanları muhakeme etsin. Bundan başka tarih adını verdiğimiz mefhumda da her hangi bir icra kudreti yoktur. Demek oluyor ki biz, platonik bir mesuliyet karşısındayız ve bu bir cemiyet kuruntusu olmaktan başka bir değeri yoktur. Bu gerçeklik kadar kuvvetli ve tesirli kuruntu, çağdaş devlet adamı için nasıl bir faaliyet kılavuzu olabilir?

Şimdi daha iyi anlaşılmış oluyor bizi mesul eden tarih; bildiğimiz tarih çok başka bir şeydir, daha doğrusu, tarihi münasebetleri olsa bile, tarih değildir. Birbirinden şahsiyetler, her vakıt ülkülerine göre değerlendirilirler. Bugünün şahsiyetleri de yarının cemiyetini yaratacak olan ülkülere göre değerlendirileceklerdir. Cemiyet içinde beliren istekler, dilekler ve ülkiler genel gelişime göre, ya tadillere uğrar veya birdenbire sürükleyici bir kuvvet haline gelerek topluluğun mukadderat yolunu çizerler. Devlet adamı topluluktan doğan diri ve yaratıcı kudreti imkânlara göre tespit eder. Onun tarih karşısındaki en büyük mesuliyeti doğrudan doğruya bu tefsirle ilgilidir.

Tarih mesuliyeti cemiyetlerin yaşayış ruh muhtevalarına göre değiştiği için, mefhum olarak bile, sınırlarını çizmek çok güçtür. Bunu hiç olmazsa geniş bir ölçüde kavrıyabilmek için düşünen ve muhakeme eden bir tarih sezgisi gibi kabul etmek zorundayız. Bu ise bize, ilk önce, metafizik bir fonksiyon gibi gelmektedir. Fakat gerçek öyle midir? Hayır. Bunu bir örnekle izah edebilir bir hale getirmek mümkündür. Biz, söz gelişi, bir kitap, dergilerde ve gazetelerde topluluğumuzun en önemli meseleleri üzerine bir yazı okuyoruz. Ve düşünüyoruz. Kararımız hazırdır: Ya müsbet veya menfi. Fakat bu yazı en salâhiyetli kalemden çıkmışsa müsbet veya menfi kararımızın tesirleri çok daha kuvvetlidir. Biz buna karşı içimizde ya bir sürükleniş duyar veya mukavemet gösteririz. Demek oluyor ki bizde yapılması gerekenle yapılmaması gerekeni ayıran bir sezgi, gerçekten, vardır. Bu sezginin bütün düşünüş tarzımızı nasıl aydınladığını incelemek, konumuzun çok dışında olduğu için, biz yalnız, mesuliyet duygusunu belirten şeyleri kısaca araştıracağız. Durkheim'in Cemiyet Sezgisi» adını ve «cemiyet hâdisesi ile tarih mesuliyetini mellendiren sezgi arasında hiç bir fark y

. Biz kendisine göre (sui generis) bir ger-
lik olan cemiyet sezgisini karşı-tesirleri
, tepkileri ile anlıyoruz. Bu cemiyet sez-
kanun şeklinde belirmemiş olsa bile,
inmez bir kanun gibi (sanction morale)
tesir etmektedir. Bizi doğrudan doğruya
endirmediği halde yapılan bir haksızlı-
ı içimizde isyan uyandırdığını biliyoruz.
ısal bir felâket veya sevinç karşısında da
ı görünmez kudret bütün benliğimizde en
ı genişliği ile diridir ve hareketlerimizi,
ıt mânasında, şartsız (kategorik) tâyin
ektedir.

Bundan da anlaşılıyor ki: tarihçinin,
ı genel bir mânada, tarihin verdiği ve
eceği hükümlerin cemiyet sezgisi ile
lanması lâzımdır. Hükümler ,konu ba-
ndan, tarihle ilgili görünseler bile, doğ-
dan , doğruya cemiyet sezgisinin hüküm-
dir. Demek oluyor ki: Her hangi bir ha-
t karşısında iyi veya kötüyü birbirinden
mak için gerçek bir kudret gibi beliren
ih sezgisi; cemiyet sezgisinden başka bir
değildir. İsterse fert olsun, isterse dev-
adamı olsun, kendisini yalnız bu kudre-
karşı mesul duymaktadır. Nesillerin me-
veti de gene böyle bir mesuliyettir. Ce-
et sezgisine dayanamadan bir tarih hük-
ün en yüksek bir hüküm olmasına im-
in yoktur. Halbuki: bizim kavrayışımıza
tarihin vereceği hüküm, bütün hüküm-
n en sonu ve en şiddetlisidir. Bu hük-
, biliyoruz, cezası ve darağacı yoktur.
t gene biliyoruz ki: bu hükümden uzak
ak, her devlet adamının olduğu gibi
r ferdin de ülküsüdür. Demek oluyor ki,
bu mesuliyeti bizi kendisi ile dolduran
yete karşı duyuyoruz. Ve biz onun an-
nda en son vazifelerini yapmış, kendisi-
düşünmemiş bir fert olarak yaşamak is-
oruz. Unutulmak, belki, çok acı bir şeydir.
t vazifesini yapmamış, topluluk için en
alı fırsatları kaçırmış, kendini esirgemiş
r insan olarak unutulmamak, her vakıt,
ketlerin en büyüğü sayılmıştır. Onun
ulusların kudreti bu mesuliyet duygu-
na göre ölçülebilir. Gene onun için bu
gu, her ulusun en büyük fazilet kayna-
. Devlet adamının büyüklüğü de mesu-
mefhumunu faaliyetinin bir engeli de-
, bir yeni hız kaynağı saymasına göre de-
endirilebilir. Sırasında en büyük mesu-
tten ürkmemek, çok kere, tarih yaratan
siyetin en kudretli meziyeti olmuştur.
ik çağların temelleri yalnız büyük me-
iyetlerle atılabilir. Her türlü mesuliyet-
ürken devlet adamı, tarihin karşısına
aktan da ürkmelidir. Çünkü tarih yal-
kahramanı, topluluk için kendisini esir-
yeni muhakeme edebilir. Tam bir mesu-
t sezgisi duymak, mesuliyetsiz yaşamak
k değildir. Onun için tarihin en kor-
mesuliyetlerini taşıyanlar, her vakıt,
liyetin mânasını anlıyamıyanlar olmuş-

M. NERMİ

Yazan : Mithat Cemal KUNTAY

Vezin ve Kafiye Dedikodusu

Eser vermiyen diyarlarda sanatın dedikodusu, sanatın bir boşluğunu doldurmak istiyen devdir, o mertebe büyüktür. Ve, esersiz adamın rahat salâhiyetile, ben de iki dedikodu yapacağım: Vezin ve kafiye.

Evvelâ kafiye dedikodusu. Mektebin kafiyesile sanatın kafiyesini karıştıranlar gördüm ki, bazı mısraları kafiyesiz sanıyorlar. Halbuki lise kafiyeleri sanat kafiyeleri değildir. Mısralar, kürsüde ve sırada olduğu gibi, sanatta, bitmezler. Lisenin kafiyesi felâkettir, çünkü kaidedir; sanatın kafiyesi felâkettir, çünkü kaidedir; sanatın kafiyesi inşirahtır, sesin ve telâffuzun bahtiyar olması, göğsümüzün sevinmesidir, çünkü sanatın kafiyesi zandır, koskocaman hayatımız ne kadar «zan» ise kafiye de o hacimde zan.

İki oğlum cihana etti veda,

İki insan değil, çöken iki dağ.

Lise hocası (Muallimsiz sanatlar ne kadar talihlidir), evet. Lise hocası «dağ» ı «veda» ile kafiye sanan talebesini döndürebilir. Halbuki kaidenin, kürsünün, binanın (Mektep binasının) yok dediği bu kafiye etin, damarın, ruhun çok mevcudiyetli kafiyesidir. (Ey sanat, Tanrım seni muallimden muhafaza buyursun ve programdan halâs kılsın.)

Eski Arap harfleri zamanında, kürsü ve bina talebeyi bu kafiyeden dolayı döndürürken, açık hava insanları, «veda» ı ve «dağ» ı «ayın» sız ve «gayın» sız sanmanın son yirmi yıldaki saadetini tadıyorlardı. Halbuki o tarihte muallim, talebesine numara verirken — ki bu numara iki elin parmakları kadar olduğu için midir, nedir, her numarayı bir parmağını koyarak veriyor gibi rahatsız olurdu. — Evet o zamanki bu muallim:

Bu mezarlar ki uzanmış yatıyor, ey yolcu,
Nereden başladı yükselmeğe bak nerde ucu!

Beytini kafiyeli sanan talebesini, kaide ve kanun dolu öfke ile derhal döndürebiliyordu. Çünkü, «yolcu» ve «ucu» kelimelerinin cevherleri «yol» ve «uç» tur, ve eski lisede bunu kafiye sanmak suçtu. Halbuki, mektebin, bu «Neuzubillah» lı suçu, sanatın kafiye zaferidir.

Vezin dedikodusu. Binanın (mektebin), kitabın (kaide kitabının) ve ünvanın (muallimin) vezinli dediği şey de, Tanrıya hamdolsun, sanatın bugün vezinsiz bulduğu şeydir.

Söğülmeğe, döğülmeğe, koğulmağa billah...

Bu imalelerle uzatılırsa nokta bile mısra olur, ve yukarıdaki mısra, sanatta, yani memursuz ve muallimsiz sanatta, mevzun değillerdir. Nasıl ki genç binanın, kitabın, ünvanın vezinsiz zannedebileceği aşağıdaki mısralar da, sanatın mebzul vezinli ve zengin aruzlu eserleridir:

..... bi

Tereddüt diyorum zangoçluk..

ve :

Hâlâ titrer üstüne enzarı temaşa..

Kaide ilk mısradaki «bi» yi sanatın kullandığı ölçü ile uzatmağa galiba razı olamaz, ve «titrer» kelimesini «titirer» okumağa kaidenin dili, galiba, bir türlü varmaz.

Aşk gibi sanatta da iki kere iki dört etmez.

Mithat Cemal KUNTAY

Konuşan : **S. G.**

Pembe kitap

Pembe kitap nedir? — Niçin çıkmış? — Bu kitapta nedenhep Fikret'in aleyhindeki tenkidler varmış? — Meşhur «Tarihi Kadîm» manzumesi — Bu manzumeyi, bir propaganda vasıtası diye kullanıyorlarmış! — Tevfik Fikret'le Mehmet Âkif kavgası — Sanatkâr Fikret, Şair Fikret, İnsan Fikret..

Devletlerin, ara sıra, beynelmilel hâdiselerin iç yüzünü aydınlatmak için neşrettikleri renkli kitaplar vardır. Eşref Edibin «Peme Kitap» ı da bu siyasî vesikalardan daha az alâka uyandırmadı. Kaç zamandanher tarafta Pembe Kitabın adı geçiyor ve etrafında bir sürü dedikodu... Fikreti sevenlerle sevmiyenler bu vesile ile yeniden birbirine düştüler.

Eşref Edibi Pembe Kitabın neşrine sevk eden ne idi? Bunu anlamak için müellifine müracaatı en kestirme yol buldum. İslâm - Türk Ansiklopedisi idarehanesinde kendisile görüştüm. İlk sualim şu oldu :

— Pembe Kitabı niçin yazdınız?

Eşref Edib:

— Mukaddemede bunu bir kaç satırla kısaca anlattım, dedi; ötedenberi Fikret hakkında birçok münakaşalar olmaktadır. Onu tahlil etmek isteyenler, meziyetlerini sayarken birçok kusurlarını da söylüyorlar. Meziyetleri hakkında diyecek yok. Ancak kusur olarak ileri sürülen noktalar nelerdir? Bunlar derli toplu bir halde değildir. Bu hususdaki münakaşalara daha ilmî ve edebî bir istikamet vermek için bunları topladım, beş kısma tasnif ettim, madde madde sıraladım.

— Fakat niçin yalnız aleyhteki tenkidleri aldınız?

— Arzettim ya, meziyetleri müsellemdir. Bunlar hakkında kimsenin bir şey dediği yok. Asıl ihtilâf, ona kusur olarak atfedilen şeylerdedir. Bunlar doğru veya yanlış olabilir. Fakat her halde birer tetkik mevzuu değil midir?

Sonra bu kitap, bir tahlil eseri de değildir. Daha ziyade, onu tahlil etmek istiyenlere, üzerinde münakaşalar yürütülmekte olan meseleler hakkında malzeme veren bir eserdir. Otuz kadar mehaza müracaat edilerek toplanmıştır. Bu tenkidler, daha ziyade, Fikretin dostlarının, takdirkârlarının eserlerinden alınmıştır. Bu itibarla şahsi bir garezleri de bahis mevzuu olamaz.

— İyi ama, bunu yapmakta ne gibi bir zaruret vardı?

— Biliyorsunuz ki zaman zaman Fikreti bir bayrak olarak kullanmak istiyenler var. Onun hakkında konferanslar veriliyor, Tarihi Kadimi kürsülerde okunuyor, gazetelerde, mecmualarda onun hakkında uzun uzadıya kasideler yazılıyor, kitaplar neşrediliyor, hâsılı göklere çıkarılıyor. Maksat malûm: O manzumenin şaşaalı belâgatile bazı körpe dimağları teshir ederek ihtiva ettiği sapık ve bozguncu fikirleri aşılamak!..

Pembe Kitab'ın sahibi bay Eşref Edib

Daha geçenlerde «Tan» cılar bu yolda az mı zehir saçtılar? Fikretin bu şiirlerini maskeliyerek gençliği dalalete düşürmeğe ne kadar savaştılar! «İnkılâp müjdecisi» diye bu manzumeyi pazar pazar dolaştırdılar.

Fikret hakkında Üsküdarda konferans veren bir zat, dinini, milliyetini terkeden ve hıristiyan olan Halûku Türk gençleri için bir örnek olarak göstermiş.

Arkasından Tarih-i Kadim ve Zeyli gibi materyalist ve solcu fikirleri ihtiva eden, ve «maksada elverişli» olan şiirleri bir araya toplıyan ve bunları «Fikrî inkılâpçılık» şeklinde, gençliğe bir fazilet örneği diye prezante eden bir eser çıkarıldı.

Bu maskeli ve sinsi hareketler niçin yapılıyordu? Hakikatler niçin saklanıyor ve tahrif ediliyordu? Bu pusular niçin kuruluyordu? Gençlik niçin bu sapık yollara sürüklenmek isteniyordu? Bu hareketler karşısında, kalp akça gibi sinsi sinsi ortaya sürülmek stenen bu safsatalar da saklanan hakikatleri de ortaya dökmek icap etmez miydi? İşte bunları derleyip toplayıp ortaya koyan Pembe Kitabın neşrindeki en mühim zaruret!

— Anlaşılıyor ki siz, daha ziyade, Fikretin Tarih-i Kadim ve Zeylindeki fikirlerini tehlikeli ve zararlı görüyorsunuz.

— Yalnız biz değil, aklı başında olan ve fikirleri anarşiye düşmekten korumak istiyen herkesin bunları zararlı göreceği tabiîdir. Bu dalâletler «Fikrî inkılâpçılık», «İnkılâp müjdecisi» diye gençliğe nasıl sunuluyor?

— Bunlar bir takım felsefî fikirlerdir, değil mi?. Bir şairin ilhamlarına nasıl karışabiliriz. Fikretin (Köyün mezarlığında) veya (Sabah ezanında) gibi de şiirleri yok mu? Bazı mutasavvıf şairlerde, nefeslerde de böyle şeylere rasgelmiyor muyuz? Bunu bir tefelsüf diye kabul etsenize!

Felsefe bunun neresinde? Mehmet Ali Ayni, bunlara Yunan mitolojisinin batıl efsaneleri, diyor. Fikretin reybîlik, bedbinlik hastalığına tutularak menzil-i lâilâhilik saçtığını söylüyor. Süleyman Nazif, şüphe Fikretin imanını boğduğunu, hasta dimağı bir ehremen gördüğünü ve onu da inkâr ettiğini söylüyor.

Fuat Köprülü, materyalistlerin ağzında senelerce tekrar edile edile yıpranan ve artık hiç bir kıymeti kalmıyan bu yabancı telâkkilerin meşum ve yıkıcı tesirlerini düşünmeden tekrar eden Fikretin bu hareketini şiddetle takbih ediyor.

İsmail Habib, Fikret ilhat gayyasına düştüğü, fikir ve vicdanını zulmet kaplı

(Sonu 14 üncü sahifede)

24 Tem. 1943 Sayı 96

Yine sesleri duyulmaya başladı

Propagandacı yoldaşları Örfî İdare mıntakası dışarısına gönderilen Yeni Ses'ciler dergilerini tekrar çıkardılar..

● ●

BU DERGİNİN İLK SAYISINDA NELER OLDUĞUNU OKURLARIMIZA GÖSTERİYORUZ!

Vaktile, sokak, kaldırım filân... gibi bir takım isimlerle çıkan solcu propaganda dergilerinden biri de «Yeni Ses» tir. Bu dergi zamanı kendine pek müsait bulmuş olacak ki tekrar çıkmağa başladı. Eski sahibi değişmediği gibi, içindeki imzaların hemen hepsi aynıdır. Okurlarımıza bir fikir vermek için bu derginin ilk sayısında neler olduğunu gösterelim :

Yeni Ses. Sosyoloji (!) edebiyat ve sanat gazetesi. Fiatı 10 kuruş. Her pazartesi çıkar. Sosyolojiden ne demek istediğini tabiî anlıyorsunuz. Kapakta: Adnan Melihin bir Rus kadını portresi. Derginin haber verdiğine göre: Adnan Melih Dostoyevski'yi okurken gözünün önüne gelen bu resmi çizmiş. Başyazı: (Bir resim sergisi münasebetile). Mesele şudur: Güzel Sanatlar Akademisi müdürü Bürhan Toprak Eminönü Halk evinde açılan (Yeniler grupu) resim sergisine Mümtaz Yener'in iki tablosunu koydurmamış. Bu tablonun biri; Şillerin «İnsanlar birbirinizi seviniz!» mısraından mülhemmiş. Birbirini seven halk yığınını gösteriyormuş. Yeni Ses dergisinin itirafından anlıyoruz ki Mümtaz Yener, Kasımpaşa gibi gelirli olmıyan bir halk muhitinde oturuyormuş. Onun için muhitindeki fakir fukaranın resmini yapmamak elinden gelmezmiş. Vay, efendm, vay! Neden Bürhan Toprak bu resmi sergiye koydurmamış? Türk milleti bu sanatkârların sayesinde itibar kazanacakmış!

Meseleyi tahkik edince, hakikat şu şekilde sırıttı :

Mahut resim, bir buçuk metre murabbaında bir tablodur. İçinde yüzlerce insan var. Hepsi zayıf, çıplak, hasta. Yırtık pırtık giyinmiş. Hepsi sıska, cılız. Hiç birinin ayağında kundura yok. Hepsi birbirine sarılmış. Hepsi meyus, ümitsiz. Ancak birbirlerine sarılarak yürüyebiliyorlar. Bu manzara, seyredenlere: (Ey dünyanın açları, birleşiniz! Ey dünyanın mazlûmları birbirinizi seviniz!) diye bağırıyor. Bunun bir propaganda afişi olduğu besbelli. Mektep müdürü bunu görünce şöyle düşünüyor: Çok muhtemel ki polis bu tablo hakkında takibat yapar. Burada resimleri teşhir edilen gençlerin arasında temiz istidatlar da var. Onlar da bu yüzden lekelenecek. Bundan evvel, kendisine haber vermeden Basın Birliğinde bir resim sergisi açmışlardı. Buraya birçok solcu propaganda resimleri sokmuşlardı. Hattâ, hattâ, Karadenizde boğulan Yahudilerin resimlerini bile! O zaman, bu sergi hakkında neler yazıldığı hatırlardadır. Aynı hata bir daha tekerrür etmesin!

İşte, gençleri koruyan mektep müdürü böyle düşünmüştü. «Yeni Ses»» mesleği icabı bunu teşhir edemediği için hayıflanıp duruyor.

Bundan sonra: Abidin Nesiminin (Türkçülük) başlıklı bir yazısı geliyor. Kendisine epey şeyler öğretilmiş olan bu makalenin muharriri bize küçük bir taş atmadan geçemiyor. Biz, Türkçülüğü, eski Türk eşyasına merak sarmak mânasına anlıyormuşuz. Şaşı görüyormuşuz. Bu kadarına mersi! Türkçülük altı kısımmış: 1 — Pan Turanizm. 2 — Pan Türkizm. 3 — Turanizm. 4 — Türkistan Türkizmi. 5 — Anadolu Türkizmi. 6 — Separatist Türkizm. Ve her birinin mimlenmiş adamları. Netice: Bunlarla Atatürk, İnönü Türkçülüğü arasında hiç bir münasebet yokmuş. Bu Türkçülüğe Türkçülük değil, daha doğrusu halkçılık demek münasip olurmuş. Açıkcası: Türkçülük, Mümtaz Yener'in tablosundaki halk taraftarlığı oluyor. Buna da mersi!

Bundan sonra bir şiir: A. Kadir'in. (Mahpushane düşüncesi). Bu şiirin berceste mısralarını yazıyorum :

Hani bir dışarda olsam,
belki günlerce
uyumam.
Sabahları yok artık
o kahpe uyanışım.
Duvarlarda kaldı gözlerim;
dalmışım.

Anlıyorsunuz ya, şaire ilhamlar veren yoldaş mahpus — tabiî onu, biz hapsettiğimiz için masum ve mazlûmdur— kaçacak. Okuyanlara ne güzel ders veriyor değil mi?

Bilirsin elbet
İçerken cesur değilim.
Fakat korkmam.
Ama burada cesur olmak lâzım her akşam.

İşte, size beğendikleri Türkçülükten bir nümune.

Bundan sonra (Köroğlu) başlıklı ve (Akın oğlu) imzalı bir şiir daha geliyor.

Ardıç katranından karadır
Çingene kızın gözleri.
Çingene kızının gözlerinden
İnsan oğlunun dünyası.
Fakat seyri malûm bizce tarihin
Malûm ve mutlak.
Yarın aydın, yarın güzel,
Yarın bizim olacak.

Ve bu şiir de şöyle bitiyor:

Yirminci asrın göbeğinde biz,
Daha mert, daha insan,
Daha cesuruz.
Ve hâlâ yaşıyoruz.

Bu da onların Türkçülüğünün, halçılığının şiiri. Bundan sonra (Hüseyin Avni) nin (Niçin şehre koşuyorlar?) isimli iktısadî yazısı geliyor. Bunu, bir boş vaktinizde okursunuz. Niçin şehre koşuyorlarmış anlayın. Yalnız, şu Hüseyin Avni dostumuz, niçin her zaman bunların peşinden koşuyor? O da bunu bize anlatsa!

Bunun altında A. Kadirin (Tebliğ) isimli şiir kitabının ilânı. Bundan sonra (Maziye karışan ırkçı Türkçülük) yazısı. Sonu onuncu sahifede. Bulması epey güç. Bu yazı kimin olsa beğenirsiniz? Asaf Halet Çelebi'nin! Meşhur fütürist şair, şiirlerine Hintçe, Sanskritce karıştırarak:

Kamapet, kameta!

diye mısralar yazarken adam akıllı sapıtmış, bu dergiye düşmüş!

(Devamı 13 üncü sahifede)

"Ağaç kasidesi,, nden

Yazan : Halil Nihat BOZTEPE

orulma nafile, beyhudedir vefa aramak..
efayı gözle görürsün: yeşil ağaçlara bak!

erde zerresi yoktur, ben anladım artık:
çtan olsa olur yeryüzünde insanlık!

maatim şu ki ciddi muhabbet erbabı,
er yakıp arasam yok..
Zamane ahbabı:

sup gelir gülerek, dem vurur muhabbetten!
der, bakın: «Hocam, üstadım, âşıkım sana ben!

gözümün nuru, şairim, can adam!»
emiz yürekli, vefakâr, belli, insan adam!

samimiyet öyle coşan ki,
o ses bir akar sudur sanki!

tatlı dil, ne belagat, ne selsebili beyan!
ğil benim gibi dilsiz, muhatabım bir ozan!

riniz ona nisbetle şair eskisiyim!
üvacehemde o bir bay ve bense dünkü bey'im!

dünkü bey, hani, malûm.. yani bir pısırık!
günkü Türkçeyi bilmez.. Lisanı bin yıllık!

şer mi söz bana, düşmez, bilir, sükût ederim
e bittabi onu dinler, suyunca hep giderim.

şüp te hayrete etmeyince şakkı şefe,
uğraşır bu sefer başka türlü taltife:

eri-i şi'r ile dargın mıyım, sebep neymiş?
ülâl-i şi'rime var çok zaman ki teşne imiş!

Bütün o sanihalar çoktan olmalıydı kitap!
Düşünmedim bunu..»
Hiç bilmiyor ki hane harap:

Basıldı hayli yıl evvel tomar tomar eş'ar!
Satıldı, kalmadı hiç.. toptan aldı bakkallar!

Ben işte onları boğdum zülâl-i şi'rimle!
Yazık ki teşne olan içmemişti katre bile!

Cevaba yeltenirim ben, fakat o bi âram
Eder durur yine ibzali iltifata devam!

Hemen açar yenilik bahsi.. Sevdiğim şeyler!
Ne hayırhah görünür, bilseniz, neler söyler:

«Bugünkü dille şiir bekleriz.. ve yazmalısın!
Senin kafan yenidir.. Sen de devrimin malısın!

Şu teşnegânını bekletme, der, biraz acele
Et, öyle susma hocam, haydi, bülbül ol, söyle!

Unut ta geçmişi, gel, et terennüm âtiyi!
Biraz da taze hava çal, bırak bayatiyi!

Bayım, niçin sana her yerde: «Eskidir!» densin?
Açıp ta açğzımı derhal: «Efendi, bay sensin!»

Diyip yanından uzaklaşmak isterim.. yapamam.
Çeker tutup bileğimden.. Belâ başımda adam!

Ağız dururşa da el, kol onun kadar işlek!
Kucaklayıp öpüyor şimdi, kardeşim! diyerek.

Bu fazla işte, bu pek fazla: Kardeşim! Bu da k
İlâhi, bilmiyecek sorsalar nedir ismim!

Bilir de yahut unutmuş.. Değil ki kardeşi bir!
Adam seçer mi sanırsın, kim olsa kardeşidir!

Cyrano'nun aşkı

Yazan : Selâmi izzet Sedes

Esat Siyavuşgilin «Cyrano de Ber.ac» tercümesini okurken kendi ndime düşündüm: «Acaba geç kaıdım mı?» Birden aklıma: «Zararın eresinden dönülse kârdır!» sözü gel. İyi bir eser okunsun da ne zaman nursa okunsun, geç kalınmış samaz, çünkü iyi bir eseri okumamak ardır, zararın da neresinden dönül kârdır.

Benzerleri içinde benzersiz kalmış n Cyrano de Bergerac'ın tercümeni olsun okumak sahiden kazançtır, kü eser kusursuz denecek kadar tercüme edilmiştir. Siyavuşgil esen en ince nüktelerini, en zarif telemelerini aslındaki anlam ve güiklerini bozmadan dilimize aksetnek başarısını göstermiş. Tercüme , ne kadar iyi tercüme edilmiş ursa olsun, asıl değerinin üçte biri olsun kaybeder; manzum tercümede ise bu değer hiç değilse yarı ya a düşer. Cyrano tercümesi asıl deinin dörtte üçünü muhafaza edir: [illegible] kendi hesabımıza bütün eseraslına aykırı bulduğumuz bir tek ime üstünde, eserin son sözü, Cyonun son nefesini verirken söyle. son söz üstünde duracağız: Bu Cyranonun bütün aşkını, ruhunu, liğini belirten tek kelimedir; fa bu kelime üstünde durmadan ön Cyranonun aşkının kaynağı başınduralım.

***

Cyrano de Bergerac doğduktan nra şairine Hugo mukallidi dediler. ithamı şiddetle ve asabiyetle deden: «Cyranoyu Hugoya veriz, size Triboulet veya Ruy-Blas örine uygun bir ucube çıkarır» di ve belki de bu hükmünde haklı Siyavuşgilden özür diliyerek havereyim ki, Cyranonun babası meo anası Jüliyettir. Rostand Shaspeare'den değil Hugonun bir tilzinden örnek almıştır. Bu olay edeyatseverler için hayli meraklıdır:

Hugonun tabutu Pariste «Zafer takının» altına konmuştu. Bütün gece tabutun etrafında genç şairler ihtiram nöbeti beklediler; bu arada yirmi bin mısraı ezber okuyan genç bir şair de vardı; bu şair günlerden bir gün Shakespeare'in Romeo ile Jüliyetini manzum adapte etti ve eser o zaman Cyrano kadar beğenildi. Bu şair Paul Geraldy'nin babasıdır. Eğer Siyavuşgil kadar şair olsa idim M. Geraldynin eserindeki «Balkon ve Düello» sahnelerini tercüme ederdim; o sahneleri okurken Cyrano de Bergerac'ı hatırlamamak kabil olmuyor; esasen Paul Geraldy de: «Babamın mısraları Rostand şiirinin mübeşşiridir» diyor.

Sayın ve değerli Siyavuşgil darılmasın ama insanlar yazıya başlıyalıdanberi her muharrir, her edib, her şair bir üstadın tesiri altında kalmış, ya ondan ilham almış, ya onu taklit etmiştir. Nasıl — yer yüzünde asla tek insan yaratılmamıştır — her insan topluluğunun mutlak bir şefi var idi ise, her muharririn, her edibin, her şairin de mutlak bir öğretmeni vardır ve bu öğretmen talebesi üstünde nafiz olmuştur; çok kere talebe öğretmeninin fevkine çıkmıştır, fakat tesirinden kurtulamıyarak. Bu böyle gelmiş, böyle gidecektir.

Her ne ise, baştan Cyranonun aşkı dedik, gelelim Cyranonun aşkına.

***

Cyrano büyük burunlu olduğu kadar da burnu büyük bir insandır: Merttir, fedakârdır, şairdir, hazır cevaptır, cesarette eşi, gösterişte benzeri yoktur, fakat için için dertlidir, için için gönül çekmektedir; için için çirkinliğine lânet eder, kendi kendini kemirir. Riyadan, yalandan, budalalıktan, dalkavukluktan nefret eder : «Yoksa Nazırın yüzü gülecek diye bir an — Karşısında takla mı atmak lâzım her zaman?» — «... Evet budur benim kusurum — Nobranlık mesleğimdir, nefret edilmek zevkim!»

İşte bu adam seviyor, bu adam âşıktır, can ve gönülden sevdalıdır; fakat bu aşkını açığa vurmıyacak, onda bu koskoca, kıpkırmızı, mosmor burun varken, gülünç olmak korkusu ile susacak, bağrına bastırdığı, taş basar gibi bağrına bastığı aşkını beraber mezarına götürecektir:

«Bilmem bir korku işte! Bu yüzden ruhum bazan — Zerafet kisvesine bürünür korkusundan — Gün olur yıldızları koparacak olurum — Ah, fakat gülünç olmak korkusuyla gururum — Beni gül koparmaktan meneder.» — «Bilsen tek sen mesut ol deye — Kendi saadetimi ederim de hediye — İstememem gene bunu bilmeni.»

Ve bir gün ecel karşısına dikilir: Sevgilinin önünde can çekişirken riyaya, yalana, budalalığa kılıç çeker: Elinden her şeyi alınmıştır, yalnız elinde lekesiz, pürüzsüz bir şey kalmıştır ki, onu vermiyecek, onu alamıyacaklardır; aşkını gideceği yere beraber götürecektir; sevgili sorar:

— Bu nedir?

Cyrano gözlerini açar, sevgiliyi tanır, gülümser: «Külâhım!» der ve muradına da erer, ölüm döşeğine girmeden: «Fakat erkekçe ölmek, titremeden, solmadan — Kanlı dudaklarında nükte eksik olmadan» temenni ettiği gibi ölür.

Cyrano can çekişirken, son nefeste bile mukaddes bildiği sırrı vermemiş; aşkını da beraber gömmek azmi ile lâfı hemen değiştirmiş, her zamanki hazır cevaplılığı ile «Külâhım» diyerek dudaklarında nükte ile ölmüştür. Cyranonun bütün ruhu bu «Külâhım!» sözünde mündemiçtir. Ne yazık ki, Cyrano tercümesinde bu zarif, bu ince ruh bir kabadayı kesilmiş...

Sayın Siyavuşgil Cyranoya son nefesinde: «Gururum!» dedirtiyor.

Cyranonun ağzına yakıştırdığım «Külâh» kelimesinin aslı «sorguç»

(Sonu 13 üncü sahifede)

MİLLİ KÜTÜPHANE ANKARA

SÜMER EFSANESİ

Kartal ile Yılan

Yazan : Enver Behnan Şapolyo

Tanrı Şamas bütün mahlûkları yarattığı zaman insanı da yarattı ve onların ruhlarına iki de cibilliyet bahşetti. Biri melek ruhluluk, diğeri şeytani bir ruhtu.

Melek ruhluların (Ümit, irade, iman) diye üç sihirli kuvvetleri vardı. Bunlar karanlıkları aydınlık ediyorlardı, mefkûreleri yalnız iyilikti.

Şeytan ruhluların ise (Gurur, haset, tefahür) diye üç kötü cibilliyetleri vardı. Çalışmadan rahat yaşamak, çalışanları kıskanmak, iyilere kötülük etmek bunların birinci vazifeleri idi.

Melek ruhlar, Güneş Tanrısı Şamasın diyarında bir kartal şeklinde göklerde uçuyorlardı. Şeytan ruhlular ise, bir yılan şeklinde yerde sürünüyorlardı. Biri iyilik timsali, diğeri de kötülüğün timsali idi.

Günler, aylar, yıllar geçip, dünya ihtiyarladıkça, melek ruhlu insanların ruhu da taştan katı oldu. Dünya yalnız benim için, ben yiyeyim, ben güleyim, ben rahat yaşıyayım.., Benden sonra tufan dediler..

Tanrı Şamas bu insanların ruhlarının maddileştiğini, taşlaştığını gördü, onlara acıdı. Onları idare edecek yarı İlâh kıraller, kahramanlar günderdi. Fakat insan oğlunun iç dünyası bozulduktan sonra, Tanrı kuvveti de bu işe kâfi gelmiyordu. Kartal mavi gökte, yalnız iri gözlerini dünya nimetlerine karşı fenalık etmek için dikmiş, çelik pençelerini fena işlere kullanıyordu.

Yerde yılan, kartallardan daha iyi mahlûk hayatı yaşıyor, kendine fenalık edeni öldürüyor, fakat kendine dokunmıyan bin yıl yaşasın diyordu.

Tanrı, yılanı sevdi. Onu iyilik, kartalı da fenalık olarak tanıdı. Yılan, Gılgamışın sonsuz yaşamak otunu da, Tanrı Şamas'ın emrile yutmuş, yer yüzünde ebedî hayata malik olmuştu.

Kartal, yılanın bu mutlu yaşayışını kıskandı. Gurur bütün çirkinliği ile vücudunu sarmış, haset gözlerini bürümüş, tefahür bir hastalık halinde ruhunu kaplamıştı. Kartal zekilerin ve çalışkanların ümitli, iradeli, imanlı hayatını hiç çekemiyordu.

Günün birinde kartal, yılanla dost oldu. Kartal gökte uçuyor, yılan da yerde sürünüyordu. Görünüşte kartal ve yılan birbirlerini seviyorlardı. Fakat kartal yılana fena bir fikir beslemekte idi (1).

Kartal yılana ağzını açıp söyledi:

— Haydi bir arkadaşlık yapalım.. Sen ve ben dost olalım.. Tanrının haram ettiği yemekleri yemiyelim.. Haydi dikilip dağdan inelim... Geniş arza yemin edelim.. Şamasın hududunu kim geçerse.. Şamas onun elini kessin!..

Yılan :

— Arz ve Şamas üzerine yemin ediyorum, şimdi seninle dostum! dedi.

Bu suretle kartal ve yılan dost oldular, Kartal yabani öküz ve yabani eşek avlıyor, yılan da bunları hem kendi yiyor, hem de yavrularına yediriyordu. Bazı günler de yılan gazal ve dağ geçisi avlıyor, bu defa kartal bunları yiyor ve yavrularına yediriyordu.

Böyle günler geçip, yavrular büyüdü ve irileşti. Fakat günün birinde yılana, kalbinden fenalık niyet etti. Yılan bir gün avlanmağa çıktığı zaman, kartalın şeytan ruhu tekrar harekete geçti, zavallı yılanın yavrularını yedi. Yuvasını da altüst ettikten sonra, sert kanatlarını çırparak göklere uçup yükseldi.

Yılan yuvasına geldiği zaman yavrularının kartal pençesile öldürüldüğünü ve yuvasının da tahrip edildiğini gördü. Çok müteessir olmuştu.

Yılan yuvasından başını göğe dikti, iki çatal dilini dışarı çıkardı :

— Ey Güneş Tanrı Şamas, insanlar birbirlerini sevmedikleri zaman, yılan gibi soğuk derler, birbirlerine acı söz söyleseler, yılanın zehiri gibi diye söylenirler, gene birisi birine fenalık etmek istese, yılanı deliğinden çıkarma derler, yılanın kuyruğuna basma, seni sokar derler. Ben daima ölüm saçan zehirimle fena tanılmışım, ben hangi gün bana dokunmıyan iyi insanlara ve hayvanlara fenalık ettim? Ben kızgın kayalar, yeşil otlar arasında kendi âlemimde mesut yaşarım, daima fenalar beni bulur, ben de o zaman onların fenalıklarına karşılık olsun diye keskin dişlerimi vücutlarına sokar, zehirimi onların kötü vücutlarına salarım..

Ey Şamas, bana acı!.. Yumurtalarımdan yeni çıkmış yavrularımın intikamını, sen bu vahşi gözlü, sert kanatlı, çelik pençeli kartaldan al... Kötüler fenalık bulsun ki, fazilet yükselsin!.. Herkes fazilete tapsın!.. diye yalvardı.

Bu sırada kartalın yavruları, bu acı feryadı duyup, babaları kartala:

— Baba, niçin dost olduğun yılanın yuvasını yıktın ve çocuklarını öldürdün. Tanrı Şamasın gazabından korkmadın mı?.. dediler.

Kartal :

— Yılanı mesut gördüm, onun saadetini yıkmak, bedbaht yapmak için ona hiyanet ettim.. dedi.

Çocukları :

— Haset, gurur, tefahür!.. Senin ruhunu sarmış, sana hayatında daha çok fenalık gelecek... Sen menfur olarak yaşıyacaksın dediler.

Bu esnada yılanın arzdan göğe doğru Şamasa yalvarması devam ediyordu. Kartal avlanmak, gene mesut yuvalar yıkmak için dağlara doğru uçtu.

Yılan : (2)

— Ey kahraman Şamas, sana itimat ettim. Kartala ben iyilik hediye ettim. Şimdi benim yuvam ve yavrularım yoktur. Yavrularım mahvolmuş..

Ey Şamas!.. Yapılan fenalıkları bilirsin! Ey Şamas! Senin ağın geniş arzda, Senin tuzağın uzak semadadır. Senin adından kartal çıkamaz. Fenalık yapan, fenalık düşünen, fenalık bulmalıdır.

Tanrı Şamas, yılanın bu yalvarmalarına dayanamadı. Şamas ağzını açıp yılana şöyle söyledi:

— Yola yürü, dağa yürü.. Orada bir vahşi boğayı bağlıyacağım. Onun bağrını aç içine girip otur. Bütün kuşlar ve kartal eti görüp, yemek için gelecek, burada tehlike olduğunu hiç bilmiyecek ve eti hala yemek için boğanın içine girecek.. İşte hal sen onun kanadını yakala.. Tüylerini yol, kanadını ve pençelerini kes!. Ve çukurun içine at!. Açlık ve susuzluk ile orada öldürsün!..

Bu suretle Şamas, kötülük edenlere ceza bulmasını arzu etti. Yılan Şamastan aldığı emir ve talimat üzere yolu tuttu, dağı geçti ve boğayı bularak, üzerine atlayıp karnını açtı, içine gizlendi. Boğayı gözetleyen kuşlarının bir çokları aşağı inip, boğanın etlerini yiyorlardı. Kuşların yere indiğini gören kartal yavrularına :

— Haydi yavrularım! Aşağı inip, biz de vahşi boğanın etlerinden yiyelim!. dedi.

Kartalın en küçük ve en akıllı yavrusu :

— Belki yılan bu boğanın içindedir!.. Kartal, boğayı yiyen kuşlara baktı,

---

(1) Kartal ile yılan efsanesini kayde Yazılı Destan II nci tabletlerde aynı şekil bir muhavere ile devam eder. Bunlar arkeolojik kazılarda ele geçen, kırık parçalar anlaşılmaktadır. Bunların bir kısmı Sümühürlerinde mevcuttur.

(2) Sümerce yazılar tabletinde aynı kilde devam eder.

da bir tehlike yoktu. Çocuklarına :

— Ben karnımı doyurmağa gidiyorum! Diyerek uçtu ve boanın önünde durdu.. Kartal lâşenin sağında ve solunda dolaştı. Sonra içine girdi.. Derhal yılan, kartalı kanadından yakaladı. Bu zaman kartal ağzını açıp yılana söyledi:

— Ey yılan, beni bırak, sana en güzel iyeler getireyim!..

Yılan :

— Sen fena bir mahlûksun, sana bu zayı tertip eden Tanrı Şamastır. Sen mukak fenalığının cezasını göreceksin! Sen öleceksin! diyerek kartala saldırdı.

Kartal feryat etmeğe, bağırmağa başladı. anın böğründe bir mücadele başladı. Niyet yılan kartalın göklere uçan kanatlarını, mahlûklara fenalık eden pençelerini dı ve kartalı da fırlatıp bir çukura attı, rtal tanılmaz bir hale gelmişti. Tüyleri , kanatları kesik ve pençeleri de yoktu. Yılan buradan süzülüp gitti. Kartal ağlıyor, rı Şamasa yalvarıyordu. Böylece günler ti, kendisine ne bir lokma et veren ve e de su veren vardı. Öleceğine yakın Şaa yalvardı:

— Ey Şamas beni affet! Artık kimseye alık etmiyeceğim, Tanrı sözlerinden çıkyacağım, dünya nimetlerine nankörlük etmiyeceğim.. çalışarak kazanmak en büyük efkûrem olacaktır! Seni ebediyete kadar yâdedeceğim.

Tanrı Şamas:

— Sen kötüsün! İçine kötülükler doldurdun.. Hep, Tanrıların haram ettiklerini yaptın..

Kartal :

— Beni affet!. Artık ben iyi mahlûk olacağım!.

Bu zaman Tanrı Şamas, nedamet eden kartala acıdı.. Onun sağında ve solunda doğum otları yetirdi. Bu esnada kıral Etana Şamasa karısı için doğum otu için yalvarıyordu. Tanrı Şamas:

— Yolu tut, dağı geç! Orada bir çukur göreceksin! İçine gir, orada bir perişan kartal göreceksin!. Ondan doğum otunu iste!. dedi.

Hemen kıral Etana buraya koştu. Perişan bir halde kartalı buldu. Ondan doğum otunu istedi ve onu alarak karısına götürdü, karısı kolayca çocuğunu doğurdu.

Bu defa Tanrı Şamas, kartalın bir iyilik ettiğinden, dünyaya yeni bir yavrunun doğmasına yardım ettiğinden onu affetti, ona tekrar tüy, kanat ve pençe verdi ve huzuruna çağırdı; kartal yükseldi, Şamasın huzuruna geldi. Şamas :

— Gurur, haset, tefahür gibi şeytanî ruhlarından sıyrıl!.. Sana dünya nimetlerimi tekrar vereceğim, dedi.

Kartal da Tanrıya söz verdi.. Ve Tanrı da onu affetti. Kartal, yer yüzünde tekrar bir insan olarak doğdu. Bu sihirli kartallardan iyi ahlâklı insanlar doğdu.. Yer yüzünü kapladılar.

Enver Behnan ŞAPOLYO

Yine sesleri duyulmaya başladı

(Başı 9 uncu sahifede)

Makalede ırkçı Türkçülük, Türkçülüğü de peşinden sürükliyerek tarihe karışıyor. Allah taksiratımızı affetsin! Son zamanlarda Asaf Halet Çelebinin o tuhaf şiirleri bırakıp ciddî ve tehlikeli işlerle uğraşmağa başladığı (En Büyük Tehlike) broşürüne imza koyan F. Erkman ile pek can ciğer olmasından anlaşılıyordu. Demek, Çelebi, nihayet beklediği feyzi almış, erenlere karışmış!

Sonra (Yeniler grupu) imzalı bir resim makalesi ve malûm resimler. Kılişe parasına yazık! Daha sonra (Gözlerini güneşe çevir) başlıklı bir şiir. İmza: Cahit Saffet. Acaba, şu güneş parolasının ne mânaya geldiğini bilmiyen kaldı mı? Güneşe varacağız, güneşi içeceğiz, güneşin şarkısı, güneşin türküsü... Bu sahte güneşle ne kimsenin gözlerini kamaştırmak, ne de boyamak kabildir! Şiir şöyle bitiyor:

Güneş içime benzer

Kızıl (!) kameryelerle dolu.

Bravo! Bu kızıl sıfatı öyle yerinde kullanılmış ki mânayı ihtilâl meşalesi gibi aydınlatmada...

Bundan sonra: Abidin Nesiminin (Millî şair) isimli bir yazısı geliyor. Gördünüz mü bir kere! Siz bu zatların milliyetçiliğine inanmıyorsunuz? İşte millî şairden bahsediyorlar. Fakat acele etmeyin. Burada bahsedilen millî şair, Rusyada namına heykel dikilen Sabirdir. Bundan sonra (Meydan saati) isimli dört mısralık bir manzume:

Beklemekten mi usanmadım.

Kalbimin delice çarpmasından mı?

Neyi bekliyormuş? Kimi bekliyormuş? Belli değil. Bunu derginin sahibine sormalı. Bu yazının arkasından, uydurma olduğu zannını veren M. Şırıl imzalı, (Gök yüzüne) isimli bir şiir.

Ay ışığı sahiden ne güzeldir

Diyarbakır karpuzlarına vururken;

Pencerede kaymaklanan yoğurda

Bakraçtaki süte

Ve Kars ineğinin gözlerine!

Doğrusu, bu şiirdeki parolayı anlıyamadım. Kimbilir, belki de bu sadece sanat aşkı ile yazılmış ültra-realist bir şiirdir. Bunu anlasa anlasa Nurullah Ataç dostumuz anlar. Nihayet bir hikâye ve Muzaffer Şerifin malûm olan (Irk pisikolojisi) adlı kitabının methiyesi :

Dergi, gençlere şu mecmuaları tavsiye ediyor: Yurt ve Dünya - Yürüyüş - Adımlar.

***

Şimdi sizin dudaklarınızın ucuna gelen bir sözü duyar gibi oluyorum:

— Adam sende, ne ehemmiyeti var, istediklerini söylesinler!

Peki! Müsaade ederseniz ben de size bir sual soracağım:

— Tarihteki Patrona Halil vakası olmadan evvel, bu adamın sokaklarda dedikodu yapmasının ne ehemmiyeti vardı? Bana söyler misiniz?

O. S. O.

CYRANO'NUN AŞKI

(Baş tarafı 11 inci sahifede)

tur. Aşkını öylesiye sakladığı, ölürken bile itiraftan sakındığı kadının önünde Cyrano kul, köledir. Sevdiği ve taparca saydığı bir kadına ölürken gururundan bahsetmesi her şeyden üstün tuttuğu aşkını ayaklar altına almak olur ki, Cyrano gibi bir adamın böyle bir şey yapması imkânsızdır.

«Cyrano de Bergerac» ın Türkçe tercümesindeki bu tek kelime eserin anlamında ve ruhunda bir yara izi bırakmış ve bu yara onu öldürmüştür. Birinci baskıda bu yara izi — çaresiz — kalacaktır; fakat temenni ederim ki, ikinci basılışta — bu eserin tekrar tekrar basılacağına eminim — ölmez Cyranoyu bir çırpıda öldürmüş olan bu söz düzeltilsin. «Gururum» sözü, kadı kızında bile bulunan kusurdan değildir.

Selâmi İzzet SEDES

Pembe kitap

(Baş tarafı 8 inci sahifede)

bir zamanda bu safsataları yazdığını söylüyor.

Fatin Hoca, Tarih-i Kadimin neşri bir cinayet olduğunu, Fkretin kendisi de itiraf ettiğini söylüyor.

— Fikretin iman veya inkârı kendisile Allah arasında bir şeydir, hiç kimsenin vicdanî telâkkilerine karışmamalı, değil mi?

— Evet, ferdî kaldıkça, müteaddi olmadıkça, istediği gibi düşünmekte serbesttir, bunun hayır ve şerri kendisine racidir; fakat ahlâk kürsüsünden cihana ahlâk ve fazilet dersi vermek istiyen bir adam — ister inansın, ister inanmasın — kalkıp ta halkın ahlâk mesnedi varlığına ulu orta nasıl söğer? Bu, akılların kabul edeceği bir şey midir? Vicdan hürriyeti bu demek midir? O, bu cinayeti işledi, ademe karışıp gitti. Neye, Allah taksiratını affetsin, deyip geçmiyorlar da ikide bir onun seb ü şetimlerini ısıtıp ısıtıp ortaya koyuyorlar? Kürsülerde okuyorlar, gazetelerde, kitaplarda neşrediyorlar? Bu mataları «Fikrî inkılâpçılık», «İnkılâp müjdecisi» diye pazar pazar dolaştıyorlar?

— Bu Tarih-i Kadimden dolayı Akifle Fikret de çok çarpıştılar, değil mi?

— Evet, ahlâk ve fazilete büyük kıymet veren Akif, vicdanlara hücum eden Tarih-i Kadimin neşrinden çok müteessir olmuştu. Bu şiirin belâgati çok kimseleri dalâlete düşürebilirdi. Yanında Tarih-i Kadimden bahsedildikçe elini çenesine dayar, gözlerini bir noktaya diker, hiç bir şey söylemezdi. Fakat içinde kıyametler koptuğu gözlerinde okunurdu. Günün birinde şiirlerinin arasına bir mısra sıkıştırdı:

Şimdi Allaha söğer, sonra biraz bol para ver
Hiç utanmaz, protestanlara zangoçluk eder!

Burada onun ismini tasrih etmemişti. Fakat bu, hiç kimsenin şüphesi kalmamıştı ki, Tarih-i Kadim şairine müthiş bir sille idi! Bin mısraa mukabil bir mukabele! Bu bir çift söz mağrur ve hodbin şairi deli divana etti. Bunu ilk okuduğu zaman hiddetinden yere düşüp bayılacak hale geldiğini söylüyorlar.

İşte zaman zaman ortaya çıkan Tarih-i Kadim ve zangoçluk meselesinin esası budur.

— Demek senelerdenberi bu mesele zaman zaman tazelenip duruyor?

— Öyle ya, hatırlarsınız ki bir zamanlar filozof Rıza Tevfik durup dururken Tarih-i Kadim hakkında Türk ocağında bir konferans verdi, Tarih-i Kadim şairini «Kutsi bir rehber» derecesine çıkarmak istedi.

Geçenlerde de «Tan» cılar gene Tarih-i Kadimi ele aldılar, «İnkılâp müjdecisi» diye tavsif ve tebcil ettiler, bu vesile ile istiklâl marşındaki «hilâl» ve «şüheda» kelimelerine de dil uzattılar. Bunun üzerine Üniversitenin fazıletli gençliği Tan'cılara karşı millî mukaddesatı müdafaa ettiler.

Size daha tuhafını söyliyeyim: Yabancı diyarda Tarih-i Kadimden yüz binlerce nüsha bastırılarak dağıtıldı. Azerbaycanda Tarih-i Kadim gecesi yapılarak kürsülerde bu şiiri okudular, alkışladılar ve takdis ettiler. Bu şiirin mahiyetini göstermeğe yalnız bu hâdise kâfidir, sanırım. Buna «İnkılâp müjdecisi» diyen Tan'cıların ne demek istedikleri anlaşılıyor ya?..

— Sanatkârlığı ve şairliği hakkında ne dersiniz?

— Bu hususta da ben Pembe Kitaba kendimden bir kelime bile ilâve etmiş değilim. Esasen bu, salâhiyetim dahilinde değildir. Bence Fikret kuvvetli sanatkâr, kudretli bir şairdir. Fakat birçok Türk üdeba ve muharrirleri diyorlar ki: Rübab-ı Şikeste muhitin teessürüne bigânedir. Fikretin şiirlerinde yaratıcı hayaller yoktur. Büyük muhayyileli şair değildir. Şiirlerinde felsefe, fikirlerinde deha eseri bulunmaz. Millet şairi değil, zümre şairidir. Şiirleri heyecansızdır. Şiirlerinde Edebiyat-ı Cedideden kalma bir tatlı su frenkliği sezilmektedir. Fikretin şiirleri artık bugün zevksizdir. Fikret esasen geçmiş zamanın sanatkârıdır. Fikretin şiiri bugünkü ve gelecek nesillere bir şey söylemez. Şiirleri gelici geçici şeylerdir. Derinlik ve yükseklik yoktur, eşyanın sathına temas eder. Fazla kelimecilik ve teselsül müptelâsıdır.

— Fikretin şahsi ahlâkı hakkındaki telâkkiniz nedir?

— Bu hususta da ben yalnız onun yakın dostlarının sözlerini naklettim. Süleyman Nazife göre: Fikret kindar, en hayırhah irşat ve nasihatlere karşı bile hiddetlenir. Sesinin şefkatle ihtizazından bunalır, dişlerinin gıcırtısı işitilir.

Hüseyin Cahide göre: Fikret, geçimsiz, alıngan, asabi mizaç, gülerek iğneler, haklı haksız herkesi incitir, kırk yıllık arkadaşını bile acı sözlerle zehirlemekten çekinmez, kimseyi çekemezdi. Yaptığı muameleler bir dosttan beklenilmiyen şeylerdi.

İsmail Habibe göre: Fikret ferdiyetçi, menfi ahlâklı ve mütecavizdir.

Ahmet Naime göre: Fikret çok müstehzi ve hodbin, beşerin büyük muktedalarına dil uzatacak kadar cüretkâr, sert bir çelik, fakat iki yüzlü zehirli bir Acem kılıcı idi.

— Pembe Kitap hakkında gazetelerdeki münakaşalar neden doğdu?

— Anlaşılıyor ki bazı yazıcıların Fikretin karakteri hakkındaki malûmatları çok noksan, mektepte hocaları onu daima bir taraflı anlatmışlar, hakikati saklamışlar, olduğu gibi söylememişler. Sonradan hususi surette bu yolda tetebbuata da vakıt bulamamışlar. Fikret hakkında, hem de çoğu en yakın dostları tarafından olmak üzere, ilmî ve edebî 89 maddei tenkidî bir arada görünce şiddetli bir sarsıntıya uğradılar.

Müspet olarak 89 madde ortada dururken bunların hiç birine cevap veremiyerek, şiir ve edep sınırlarını aşarak, bahsi mevzuundan kaydırmak istediler. Kimse ile şahsi bir dâvamız olmadığını, mesele şiir ve edep, ilim ve melsefe maskesi altında ortaya sürülmek istenen kalpzanlığı teşrihten ibaret olduğunu, eğer kalemine güvenen varsa bu maddeleri birer birer ilim ve edep lisanile çürütmekten başka çare olmadığını söyleyince her biri bir tarafa dağıldı.

Şimdi bu ilk sarsıntı geçtikten, sinirler biraz yatıştıktan sonra, hiç şüphe etmem ki, Pembe Kitap daha az asabiyetle okunacak, burada bahis mevzuu olan meseleler ve maddeler daha sükûnetle tetkik ve muhakeme olunacaktır.

S. G.

SEÇME SÖZLER

Hasis zenginleştikçe fakirleşir.

★

Her mekânın ayrı zamanı vardır.

★

Para keseden hoşlanmaz, kasadan hoşlanır.

★

Maddî yaş en fazla yüze dayandığı halde, mânevi yaş binleri bulabilir.

Maarif Vekilimiz Hasan Âli Yücel

Maarif Vekilimizin güzel bir nutku

●●

Kıymetli Maarif Vekilimiz Hasan Âli Yücel, Ankara İsmet İnönü Kız Enstitüsünde, Kız Meslek Öğretmeni Okulunun diploma alma töreninde genç mezunlara çok güzel bir hitabede bulundu..

«— Bundan iki yıl önce teknik öğ-im için esaslı bir program yaptık. program Büyük Millet Meclisinin svibile kanun haline geldi. İki sene-enberi tatbik olunmaktadır. Büyük llet Meclisi ve Cumhuriyet hükûmetinin o kanunda yazılı ülkülere var mamız için verdiği milyonlarca lirayı memleketin her sahasında, Karstan Antalyaya, Edirneden Hataya kadar, nat okulları halinde tatmış bulunu-oruz. İki seneden önce sevgili yurdumuzda ancak 15 kız enstitüsü vardı. Şu anda bunların sayısı 28 dir. Önümüzdeki ders yılında ise 33 olacaktır. Akşam kız sanat okulları 28 idi. Şimdi 48 dir. Önümüzdeki sene 2 tane daha ilâve olunarak 50 yi bulacaktır. Bunun dışında olarak köylere genç kızlarımızı kursta yetiştirip yolluyoruz ve köylü kızlarımıza biçkiyi, dikişi ve her şeyi, güzel temiz yaşamasını öğretiyoruz. Bu kurslar üç yıl önce 12 idi. Şimdi 32 dir. 100 yapacağız. Bu sene sonunda 132 olacak ve bir sene sonra 200 ü bulacaktır.

Bu rakamlar gösteriyor ki devlet hazinesinden Maarife verilmiş olan paralar, milletimizin medenî hayatında yükselmesi için büyük bir gayret ve emekle sarf yerini bulmaktadırlar. Bütün bu söylediğim işleri yapmak için başlı ve canlı unsur insandır.

Şu gördüğünüz genç kızlar, o açacağımız bilgi ve maharet kurumlarına yapıcı ve yaratıcı insan olarak gideceklerdir. Biraz sonra şahadetnamelerini dağıtacağım bu evlâtlarımız, kuralarını çekecekler ve vazifeleri memleketin hangi köşesine düşerse seve seve oraya can atacaklardır. Bu kızlarımız gittikleri bölgelerde yalnız dikiş, şapka ve yiyecek öğretmekle kalacak değillerdir. Onlar, kadın olarak Türk cemiyetinin içine yayılacaklar ve onun evde ve dışarda daha iyi yaşaması için bütün bildiklerini etraflarına yaymıya savaşacaklardır. Enstitü bu yıl 96 mezun verdi. Şimdi burada gördüğünüz kızlarımız kız meslek öğretim okulundan bu sene şahadetname alan 41 genç öğretmendir.

Çocuklarım, şimdi sizlere hitap ediyorum. İçinde yetiştiğiniz bu müessese Türk milletinin büyük evlâtlarından birinin adını taşıyor. Daha dün büyük bir gerçeği yüksek görüşle bize anlatan o ismin sahibine lâyık evlâtlar olmalısınız. Onun memleket irfanı dâvasında daha dün söylediği sözler herkes gibi, her Türk gibi sizin de beyninize iyice yerleşmelidir. Bu, içinde yaşanılan cemiyetin geleceğini yaratmak demektir. Daima güler yüzlü ve neşeli olunuz. Hayata şevk ile açık yürekle bakanlar çok iş yaparlar.»

●

İTİZAR

Bu sayımızda münderecatımızın çokluğundan (Delhiden Üsküdara) ve (Çocuk Adam) tefrikalarımızla, (Konuşmalar) sütununu koyamadık. Okurlarımızdan özür dileriz.

●